

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**

СХВАЛЕНО

Протокол Вченої ради КВНЗ
«Харківська академія неперервної
освіти»

№ 2 від 25.03.2026

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КВНЗ «Харківська
академія неперервної освіти»

№ 19 від 26.03.2026

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

**тематичного спецкурсу-тренінгу для вчителів початкових класів закладів
загальної середньої освіти за темою**

«ОРФОГРАФІЯ: МЕТОДИЧНІ ЛАЙФХАКИ»

«SPELLING: METHODOICAL LIFE HACKS»

РЕКОМЕНДОВАНО

Протокол засідання кафедри
методики дошкільної

та початкової освіти від № 3 від 02.03.2026

Розробник: комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» (Сосницька Н.П., старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти (секція «Нова українська школа») комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»).

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи й методики навчання грамоти та формування орфографічних умінь молодших школярів.

Термін дії програми: з 01.04.2026 до 31.03.2031.

Рецензенти:

Коваль Олена, старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти (секція «Нова українська школа»), комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»;

Перепелицина Олена, кандидат філософських наук, Незалежний науково-методичний центр «Розвиваюче навчання», заступник директора з науково-методичної роботи.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність освітньої програми. Орфографічна грамотність мовців завжди є актуальною та суспільно значущою. Початкова школа покликана не лише навчити дітей грамоти – читати й писати в межах графіки, а повинна би сформувати міцні основи орфографічної дії, що далеко не завжди вдавалося навіть за мирного життя до пандемії.

Змішане і переважне на сьогодні дистанційне навчання в Харківській області не сприяють успішному освітньому процесу молодших школярів, зокрема належному формуванню орфографічних умінь. Є нагальна потреба знаходити шляхи подолання наявних викликів. Надійним та ефективним інструментом для покращання ситуації стане досвід системи розвивального навчання, який може бути успішно адаптованим у роботі за будь-якою програмою за умов якісної підготовки педагогів.

Освітня програма тематичного спецкурсу-тренінгу для вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти «Орфографія: методичні лайфхаки» спрямована на реалізацію ключових положень Законів України «Про освіту» (зі змінами), «Про повну загальну середню освіту» (зі змінами), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (від 29.08.2024 № 1225).

Цільова група: учителі початкових класів закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 6 год / 0,2 кредита,

з них:

- 1 год (17 %) – інтерактивна лекція;
- 5 год (83 %) – практико орієнтовані види роботи.

Особливості реалізації програми

Освітня програма тематичного спецкурсу для вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти «Орфографія: методичні лайфхаки» базується на компетентнісному підході та спрямована на реалізацію концептуальних засад оновлення змісту освітньої діяльності шляхом упровадження надбань розвивального навчання.

Для ефективної реалізації програми необхідні навчально-методичне забезпечення (презентації, методичні матеріали, цифрові ресурси); доступ до технічних засобів та онлайн-платформ; сприятливе освітнє середовище, орієнтоване на партнерську взаємодію та обмін досвідом.

Реалізацію змісту програми забезпечують автори програмового та навчально-методичного забезпечення курсу української мови в системі розвивального навчання ДРiМ.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійних компетентностей учителів початкових класів щодо планування й організації власної професійної діяльності з навчання грамоти та формування орфографічних умінь молодших школярів.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ознайомити вчителів початкових класів із сучасними науковими підходами до трактувань понять «графема» та «орфограма»;
- сформуванню вміння застосовувати прогресивний досвід системи розвивального навчання ДРiМ з навчання грамоти та формування орфографічних умінь молодших школярів у роботі за будь-якою освітньою програмою;
- сприяти формуванню інноваційного стилю педагогічного мислення.

Перелік компетентностей / результатів навчання:

- предметно-методична компетентність.

Очікувані результати підвищення кваліфікації.

За результатами навчання слухачі:

- опанують знання щодо сучасних наукових підходів до трактувань понять «графема» та «орфограма»;
- розвинуть вміння застосовувати прогресивний досвід системи розвивального навчання ДРiМ з навчання грамоти та формування орфографічних умінь молодших школярів у роботі за будь-якою освітньою програмою;
- демонструватимуть готовність до інноваційної педагогічної діяльності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації

Оцінювання результатів запровадження освітньої програми тематичного спецкурсу з теми «Орфографія: методичні лайфхаки» має компетентнісний, практико орієнтований і формувальний характер та спрямоване на виявлення рівня сформованості професійних компетентностей учителів початкових класів, необхідних для впровадження прогресивної методики формування грамоти та орфографічних умінь молодших школярів.

Об'єктивне визначення рівня засвоєння змісту програми та розуміння слухачами особливостей інноваційного підходу до формування грамоти та орфографічних умінь молодших школярів здійснюється засобами формувального оцінювання, що вміщує виконання практичних завдань, участь у групових обговореннях, самооцінювання та взаємооцінювання. Програмою не передбачено підсумкового тестування, натомість контрольні заходи інтегруються в освітній процес і спрямовані на рефлексію, корекцію та вдосконалення професійної діяльності педагогів у процесі навчання.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації.

Вартість:

визначається згідно з Переліком освітніх послуг КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (<http://edu-post-diploma.kharkov.ua/> Публічна інформація / Фінансова діяльність).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичної підготовки з активними, практико орієнтованими формами навчальної діяльності, що спрямовані на формування та розвиток професійних компетентностей учителів початкових класів. Освітній процес організовано з використанням інтерактивних методів навчання, тренінгів, мотиваційної та рефлексивної сесій.

Особливістю освітньої програми є акцент на діяльнісний, компетентнісний та особистісно орієнтований підходи до навчання. Важливою складовою програми є створення умов для професійної взаємодії педагогів.

Формувальне оцінювання проводиться з метою комплексної перевірки рівня сформованості знань, умінь і професійних компетентностей за всіма темами освітньої програми.

Зміст програми складається з 2 модулів та 5 тем.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 6 год, з них: 1 год - лекційне заняття, 5 год - практична робота.

№ теми	Назва модуля, теми	Кількість годин				
		Л е к ц і ї	П р а к т. з а н я т я	Са мос т. роб ота	Ко нтр . зах оди	Усь ого
Модуль 1. Теоретичні основи формування грамоти та орфографії						
1.1	Поняття «графема» і «орфограма». Усвідомлене опанування графіки першокласниками. Алгоритм списування	1				1
Модуль 2. Практичні інструменти формування грамоти та орфографії						
2.1	Апостроф – не орфограма. Надійний спосіб позначення звуку [й] після твердих приголосних		1			1
2.2	Алгоритм перевірки орфограм. Визначення будови слова як складова алгоритму перевірки орфограм. Покрокова проста методика морфемного аналізу		2			2
2.3	Перевірка орфограм в усіх морфемах основи слова		1			1
2.4	Перевірка орфограм в особових закінченнях: авторська методика		1			1
Усього:		1	5			6

ЗМІСТ МОДУЛІВ

МОДУЛЬ 1. Теоретичні основи формування грамоти та орфографії

1.1. Поняття «графема» і «орфограма». Усвідомлене опанування графіки першокласниками. Алгоритм списування

Поняття «графема». Орфограма – місце буквеного запису, яке точно не можна визначити по слуху. Відсутність орфограм на позначення звуків у разі відсутності вибору щодо їх позначення. Різниця між графічними та орфографічними помилками.

Зміст поняття «позиційний принцип графіки». Позначення твердості-м'якості приголосних звуків. Застереження від типових методичних помилок. Побудова таблиць уживання м'якого знака. Позначення звука [й]. Позначення звука [й] на початку слова та після голосних (не після приголосних).

Алгоритм списування. Актуальність його дотримання молодшими школярами.

МОДУЛЬ 2. Практичні інструменти формування грамоти та орфографії

2.1. Апостроф – не орфограма. Надійний спосіб позначення звука [й] після твердих приголосних

Позначення звука [й] після твердих приголосних звуків перед голосними. Апостроф як безальтернативний знак, що вказує на твердість попереднього приголосного і на те, що наступна літера позначає два звуки – [й] плюс голосний. Непотрібність набору правил вживання апострофа.

Організація дослідницької діяльності першокласників щодо позначення звука [й] після твердих приголосних звуків перед голосними.

2.2. Алгоритм перевірки орфограм. Визначення будови слова як складова алгоритму перевірки орфограм. Покрокова проста методика морфемного аналізу

Орфографічні вміння як здатність відтворити буквений образ слова відповідно до правописних норм у відомих та змінених умовах.

Алгоритм перевірки орфограм. Визначення будови слова як складова алгоритму перевірки орфограм.

Поняття «значуща частина слова». Основа та закінчення слова. Спосіб визначення закінчення та основи в словах різного типу. Нульове закінчення.

Спосіб визначення кореня слова: пояснення значення слова за принципом тлумачного словника з намаганням використати слово з подібною звуковою будовою (авторська методика).

Дослідження ролі префікса та суфікса в слові.

2.3. Перевірка орфограм в усіх морфемах основи слова

Класифікація орфограм.

Позначення проміжного звуку між [е] та [и] у різних частинах основи слова.

Позначення дзвінкого звуку перед дзвінким.

Позначення глухого звуку перед глухим.

Позначення шиплячого звуку перед шиплячим.

Позначення свистячого звуку перед свистячим.

Позначення подовженого шиплячого звуку.

Позначення подовженого свистячого звуку.

Позначення м'якого звуку перед м'яким або пом'якшеним: оригінальна авторська методика. Позначення звуку [й] після м'яких приголосних та м'яких приголосних перед [й]. Відсутність необхідності знань додаткових правил на позначення звукової комбінації «м'який приголосний плюс [й]».

2.4. Перевірка орфограм в особових закінченнях: авторська методика

Перевірка орфограм у дієслівних закінченнях за особливостями основи інфінітива. Алгоритм перевірки орфограм у дієслівних закінченнях для учнів, які навчаються за будь-якою програмою (оригінальна авторська методика).

Самодопомога учнів під час приведення до інфінітива.

Корисні лайфхаки для успішної перевірки орфограм у дієслівних закінченнях.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт початкової освіти (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) – 49 с. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
2. Державний стандарт початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від від 26 грудня 2025 р. № 1810) – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>
3. Закон «Про освіту» Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалено рішенням колегії МОН 27.10.2016 URL: <http://mon.gov.ua>
6. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» / наказ МОН України від 29. 08.2024 № 1225. – URL: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia>
7. Типова освітня програма для учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743). – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>

8. Типова освітня програма для учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743). – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>
9. Типова освітня програма для учнів 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743). – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>
10. Типова освітня програма для учнів 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743). – URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/>

Основна література

1. Орфоепічний словник / Уклад. Погрібний М.І. – К.: Рад. шк., 1984. – 629 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/>
2. Полюга Л.М. Словник українських морфем: понад 45 000. – К.: Довіра, 2009. 554 с.
3. Сікорська З.С. Українсько-російський словотворчий словник: – К.: Освіта, 1995. 256 с.
4. Старагіна І.П., Перепелицина О.А., Сосницька Н.П. Початковий етап розвивального навчання рідної мови. Система Д.Б.Ельконіна – В.В.Давидова. Частина 2. Читання та письмо. Методичні рекомендації для вчителя. – Харків: Розвиваюче навчання, 2025. 60 с.
5. Старагіна І.П., Сосницька Н. П., Перепелицина О.А. Формування орфографічної дії. 2 клас. Система Д.Б.Ельконіна – В.В.Давидова. Методичні рекомендації для вчителя щодо викладання української мови в класах з українською мовою навчання. Ч. 1. – Харків: ННМЦ «Розвиваюче навчання», 2025. 96 с.
6. Старагіна І.П., Сосницька Н. П., Перепелицина О.А. Формування орфографічної дії. 2 клас. Система Д.Б.Ельконіна – В.В.Давидова. Методичні рекомендації для вчителя щодо викладання української мови в класах з українською мовою навчання. Ч. 2. – Харків: ННМЦ «Розвиваюче навчання», 2025. 84 с.
7. Терещенко В.М. Розбір слова за будовою : словник / В.М.Терещенко. Х.: ПП Українське літературне агентство “УЛА”, 2016. 96 с.
8. Український правопис // <https://mo.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf>

Додаткова література

1. Словники України online. Словозміна. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
2. Сосницька Н.П. Підвищення кваліфікації вчителів початкових класів щодо формування вільного володіння державною мовою в молодших школярів // Розвиток предметно-методичної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти: матеріали Всеукраїнської

- науково-методичної конференції (Харків, 18-19 червня 2025 року). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2025. – С.142 – 144.
3. Сосницька Н.П. Шляхи розв'язання актуальних проблем щодо формування ключової компетентності «вільне володіння державною мовою» в молодих школярів // Джерело педагогічних інновацій. Оновлена початкова школа. Науково-методичний журнал. – Випуск № 2 (22). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2018. – 168 с. – С. 108 – 119.
 4. Стислий огляд основних змін у новій редакції «Українського правопису» (2019) [Електронний ресурс]. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/osnovni-zminy%202019.pdf>
 5. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] : у 20-ти томах : електронна версія видання / Нац. акад. наук України, Укр. мовно-інформ. фонд; гол. ред. В. М. Русанівський ; науковий керівник проекту В. А. Широков, 2010. URL: - <https://sum20ua.com>